

Sažetak

Lana Hudeček, Milica Mihaljević, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb
UDK 811.163.42, stručni rad
primljen 6. siječnja 2012., prihvaćen za tisak 18. siječnja 2012.

On Croatian Words *zdravlje*, *zdravstvo* and *zdravstveni*

In the paper the authors analyze the difference in meaning of the nouns *zdravlje* and *zdravstvo* using Croatian dictionaries and Croatian National Corpus and argue that the name of the ministry should be *Ministarstvo zdravstva* (Ministry of Health Care) and not *Ministarstvo zdravlja* (Ministry of Health) whereas a health centre should be called *dom zdravlja* and not *dom zdravstva*. They also show that there are two adjectives *zdravstveni*, one relating to the word *zdravlje* (health) and the other to the word *zdravstvo* (health care).

HRVATSKI JEZIK I JEZIKOSLOVLJE DANAS: NORMATIVNI PRIJEVORI I POLITIČKA OSPORAVANJA

Nataša Bašić

snutkom hrvatske države 1991. i proglašenjem hrvatskoga jezika službenim na njezinu državnom teritoriju temeljem članka 12. Ustava Republike Hrvatske hrvatski je jezik nakon gotovo 80-godišnjega tvornoga i nominalnoga zatiranja u dvjema jugoslavenskim državama ustavnopravno vraćen samomu sebi i svojim govornicima.¹ Činilo se tada da je pred njime razdoblje pune i nesmetane cvatnje, a pred njegovim govornicima i proučavateljima blago otvoreno gradnji, a ne nerazumijevanju i prijevoru. Na žalost, posljednje je dvadesetljeće obilježeno mnogobrojnim nepotrebnim jezičnim i pravopisnim sukobima, koji su struci nanijeli veliku štetu. Ovdje će se ukratko raščlaniti uzroci tomu te pokazati što se događalo s hrvatskim jezikom i njegovim pravopisom posljednjih godina. Zanima me ponajprije kako se „vraćanje“ hrvatskoga hrvatskomu odrazilo u hrvatskih jezikoslovaca, a kako u hrvatskih govornika, te sukladno tomu kakva se jezična politika danas vodi u Hrvatskoj i tko su njezini glavni dionici. Na kraju će se iznijeti nekoliko napomena o mjestu koje danas ima hrvatski jezik u međunarodnoj slavistici te raspraviti koje su i kolike njegove mogućnosti da preživi politički motivirana osporavanja.

Hrvatska jezična i pravopisna norma kakvu danas poznajemo plod je višestoljetnoga povijesnoga razvitka u kojem nije bilo prevratničkih postupaka ni obrata sve do prijelaza iz 19. u 20. stoljeće, kada je naravni tijek prekinut u ime zamišljenoga političkoga zajedništva s jezično srodnim narodima u okružju. Tada je skupina hr-

---

¹ Čl. 12. stavak prvi: „U Republici Hrvatskoj u službenoj je uporabi hrvatski jezik i latinično pismo.“ (Ustav RH, 1999.: 29.)

vatskih jezikoslovaca, s Tomislavom Maretićem na čelu, nekritički provela jezičnu i pravopisnu restandardizaciju, isključivši iz svojih normativnih priručnika dio književne građe koja je stoljećima bila sastavnicom hrvatskih slovničkih, rječničkih i pravopisnih djela. Iako je u povijesti hrvatskoga jezikoslovlja taj zahvat s pravom nazvan *zaokretom*, sve do novijega vremena nije bilo rasprava o njegovim pravim posljedicama, jer u jugoslavenskom razdoblju o tom nije bilo dopušteno otvoreno govoriti i pisati pa je zaokret namjesto restandardizacijom nazivan „posljednjom fazom hrvatske standardizacije.“ Posljedice su zaokreta bile višestruke, što se moglo i pretpostaviti s obzirom na činjenicu da je bila riječ o jeziku, koji po svojoj razvojnoj naravi ne podnosi ni nasilje ni zaokrete. Tako je i u strukovnom krugu malo poznato da je hrvatski standardni jezik zbog normativnih diskvalifikacija ostao tada bez dvaju budućih vremena (*bit ću radio, budem raditi*), desetina priloga, prijedloga i čestica, sintaktički osiromašen zabranom sklonidbe participa i dr.

Kako je zadatak cijeloga zahvata bio stvaranje novoga zajedničkoga standardnoga jezika na južnoslavenskom pretežno štokavskom prostoru, trebalo je iz hrvatskoga, koji je imao najdužu književnojezičnu pisanu tradiciju na organskim idiomima, izbaciti sve one sastavnice koje su mogle priječiti jezično i pravopisno sjedinjenje sa štokavskim narodima u okružju. To je u prvom redu značilo brisanje kajkavske i čakavske leksičke građe i oblika te uklanjanje tvorbenoga pravopisnoga načela i uvođenje izgovornoga, kakvo je za netom stvoreni srpski „prostonarodni“ književni jezik bio uveo V. S. Karadžić.

Uklanjanjem kajkavskoga i čakavskoga leksika iz hrvatskoga standardnoga jezika te književnih novotvorenica nastalih polovicom 19. stoljeća za suvremeno tehnološko pojmovlje i nazivlje iz društvenih i prirodnih znanosti, gospodarstva, javnih i državnih službi, stotine su riječi u jugoslavenskim jezičnim savjetovnicima preko noći prognane kao dijalektizmi ili barbarizmi, a na njihovo su mjesto ugravanе tuđice ili štokavski dijalektizmi iz srbijansko-vojvođanskih, bosansko-hercegovačkih i crnogorskih govora. Školskim primjerom takvoga nasilja nad hrvatskim jezikom, njegovim leksikom i oblicima, drži se Maretićev Jezični savjetnik iz godine 1924. u čijem je metajeziku otvoren diskriminirajući pristup prema hrvatskoj književnojezičnoj baštini, a novoštokavština je uzdignuta do kulta.² Istim je putem nastavio

---

² Na Maretićevoj listi neprihvatljivih riječi našle su se, među ostalima, i: *bit, diljem, dnevno, draž, dražest, dražestan, dušobrižnik, dvoglas, ganutljiv, glasina, istančan, isusovac, kazalište, kraljica, mornarica, napučiti* (= nastaniti), *naseljen, netom, obostran, onkraj, otpovrnuti, patvorina, podnožje, pogan, poganski, poljodjelac, poljodjelstvo, ponovan, ponovno, porinuće, postotak, postotni, priziv, samostan, sastojak, slovnica, smicalica, spomenar, stasiti, stečevina, steznik, stožer, svijećnjak, svojedobno, tijekom, tjestenina, tvrtka, uzrjavati (se), vodopad, zastati, žaloban, ždrijelo*; te riječi iz hrvatskih narječja: *bedast, bogac, boljetica, češer, čislo, črčkati, dječarac, dočim, došašće, dotepuh, dragati, drapati, gladnuš, goruč, gumbašnica, gunj, halabuka, huškač, ini, istom, iskusiti, jal, jalan, jašiti, jerbo, jur, jurve, klesar, klesati, kopno, krhak, komuška, korenika,*

beogradski časopis Naš jezik, koji je u rubrici Jezički pabirci pretiskao upravo Maretićev Jezični savjetnik s komentarima Ljubomira Stojanovića (1935. – 1936., 1936. – 1937.), a u rubrici Jezičke pouke iz broja u broj hrvatski je standardni leksik sustavno izlagan progonu i diskvalifikaciji. Za većinu hrvatskih govornika to je značilo učiniti ih jezičnostandardno nesigurnima, a njihove organske idiome javno nepoželjnima u izgrađivanju standardnoga jezika, ukratko: jezično ih obogaljiti.³

Položaj je hrvatskoga jezika posebno pogoršan u školstvu nakon što se krenulo ujednačivati srednjoškolsku terminologiju propisom „za jedan pojam ili predmet samo jedan termin“ i to onaj koji je među rabljenima „najizrazitiji, najpravičniji, oblično i značenjski najbolji“.⁴ O što se omjerava pravilnost i vrsnost, nije navedeno, pa je bilo jasno da je zapravo riječ o nečem što nema jezikoslovno uporište, budući da su oba jezika imala izgrađena svoja strukovna nazivlja s povijesnim potvrdama i razvitcima u svojim kulturnim okružjima u kojima su upravo ona bila najbolja. Bilo je jasno da se bez političke prisile nije moglo očekivati odricanje od postojećih porabnih norma.

U razdoblju 1932. – 1934. objavljeno je 5 takvih nazovnika (gramatički, zoološki, književni, botanički i higijenski). Raščlambom ekavsko-jekavske raslojenosti, potom položaja fonema /h/, dočetnoga -l, pisanja dvoglasa /eu/ u tuđicama, fonološke prilagodbe latinskoga dvoslovca *ch*, raspodjele fonema *b/v* u grecizmima, dočetnoga -ø // -um u riječima latinskoga podrijetla, latinskoga sufiksa -itis, sufiksa -iji // ji, -ijski // -iski, dočetnoga -irati, -iranje // -ovati, -ovanje, uputnica na strane riječi, srpskoga leksika i uputnica na srpski leksik i oblike, hrvatskoga leksika i uputnica na hrvatski leksik ili oblike te pisanja vlastitih imena, nedvojbeno se zaključuje da je riječ o projektu u kojem izrazito prevladavaju srpski književni oblici i leksik.⁵

---

kukac, ladanje (= imanje), *list* (= pismo), *nadstojnik, najpače, najskoli, natruha, naborati, nebog, nećakinja, objjest, obnašati, oduran, odvjetak, odvjetnik, oponašati, pišljiv, pjestinja, pjestovati, pogoršati, pohota, postrance, posvema, prehlada, prhak, priprost, prispodoba, propuh, puhati, raca, rubac, sablast, silno, smočiti (se), spodoba, stijena* (= zid), *svugdje, šivati, špilja, štropot, taliti, tjedan, trak* (= zraka), *truplo, trvenje, veža, vrhunac, zadojen, zapravo, zaruke, zdušan, zračiti, željva, žitarica, žohar, žuhak, žuna.*

³ I danas je u dijelu strukovnih krugova raširena zabluda da su čakavsko i kajkavsko narječje dali standardnomu hrvatskomu jeziku što su imala dati. Riječ je međutim o trajno otvorenom obostranom davanju-primanju.

⁴ Srednjoškolska terminologija i nomenklatura, Gramatička terminologija, Beograd, 1932.: V.

⁵ Opširnije u: N. Bašić, Vukovci i hrvatski jezični standard (rkp. disertacija, Osijek, 2006.: 376. – 380.) Za oprimjeru ovdje su izlučeni nazivi iz zoološkoga nazivlja: *ara-papagaji, bičari, biljojedi, bodeljka, bodljari, četvorogube kvržice, ručni čuklji, čapci, daljnovidost staračka, deve v. kamile, disaone oduške, eritroblaste, glodari, gmizavci, gnjat, gnjuračice, goluždravci v. golišavci, grkljani poklopac, grudni koš, holandsko goveče, hajvar* (= kavijar), *hrtenjača* (!) v. *kičma, jagnjad, jajnjak, jednočelijske životinje, kesa* (obrazna, žumančana), *kljunari, koral, križanje v. ukrštanje, krsna kost, krsta, kuna zlatka, leđni lub* (oklop), *ljenivac troprsti, malje* (= dlake), *makazar* (= krojački

U okolnostima otvorenoga kulturocida i nasrtanja na hrvatski jezik razvio se u Hrvatskoj cijeli pokret za njegovu obranu, čija povijest seže u 1910-te, a traje sve do danas, što govori o upornosti i žilavosti nasilnika, ali i neposustajanju branitelja, koji se javljaju kao ispravljači jezične politike narodno otuđenih hrvatskih političkih i jezičnih elita, priklonjenih nekoć mađaronstvu, a jučer i danas jugoslovenstvu, odnosno balkanstvu. Poduprti narodnom jezičnom samosviješću vodili su ga odgovorni i etični jezikoslovci, počevši od Nikole Andrića, Joze Dujmušića, Antuna Šimčika, Krune Krstića, Blaža Jurišića, Stjepana Ivšića, pa do naših suvremenika Radoslava Katičića, Dalibora Brozovića, Stjepana Babića, Zlatka Vincea, Tomislava Ladana, da spomenem samo najvažnije.

Pravopisni fonetski zaokret, proveden u okviru spomenute restandardizacije, s povećanjem broja izgovornih zapisa, stvorio je u Hrvatskoj mnoge neprilike u već ustaljenoj pisanoj komunikaciji i najžešće je bio kritiziran. Vrhuncem fonetizacije pravopisne norme drži se Pravopisno uputstvo za osnovne, srednje i stručne škole Ministarstva prosvete Kraljevine SHS iz 1929. godine, „zasnovano na velikoj jezičkoj i pravopisnoj reformi Vuka Karadžića“, koje je osim pravopisne mijenjalo i gramatičku i leksičku normu naglašenom ekavizacijom njezine narječne osnovice. Povećanjem broja istopisnica primjenom izgovornoga pravopisnoga načela bitno je smanjena razumljivost napisanoga, a dio je pravopisnih rješenja otvorio i fonološka pitanja o položaju pojedinih jedinica u sustavu. Problem je poprimio i političku crtu, pa se od HSS-a potkraj 1930-ih tražilo da vraćanje morfonološkoga pravopisa uvrsti u svoj izborni program.

Pokušaji hrvatskoga jezikoslovlja da hrvatska jezična i pravopisna pitanja rješava samostalno i u skladu s hrvatskom normom ni u monarhističkoj ni u komunističkoj Jugoslaviji nisu uspjeli. Hrvatski je išao u red rijetkih svjetskih jezika s tisućljetnom pisanom baštinom koji nije imao svojih jezičnih priručnika. Oni koji su imali dopuštenje vlasti, bili su izrađeni s unaprijed zadanom težom – imali su pokazati zajedništvo i nedjeljivost štokavskoga govornoga područja, a oni koji su potvrđi-

---

mišić), *materica*, *mišići žvatači*, *mongoz* (lemur), *mrežnjača*, *muha šparglina*, *niži ljuskari*, *njorke*, *obalski*, *očno sočivo*, *osetila* v. *čula*, *osrđe* (= osrčje), *osteoblaste*, *pantljicare* v. *trakulje*, *pipaljke*, *raci* v. *ljuskari*, *ronac veliki*, *rožnjača*, *sadža stepska*, *sisanče* v. *odojče*, *sisari*, *skočibuhe* v. *klišnjaci*, *sline* v. *sluz*, *spavačiva bolest*, *semene čelije* (= sperma), *sito crijevo* (= kolon, debelo crijevo), *skelet*, *spoljašnji*, *stanice* v. *čelije*, *stubić*, *vazдушna komora*, *mravinja jaja*, *spoljašnji* (gležanj, list, paraziti, ušni kanal, plazma), *sredozemski* (skakavac), *stražnjica* v. *zadnjica*, *svaštojeci*, *štene* v. *kuće*, *šišmiši* v. *ljljci*, *šiška* v. *šišarica*, *tobolčari* v. *torbari*, *točkare*, *udavke*, *umnožavanje čelija* (= stanična dioba), *usta za griskanje*, *uška* v. *ušna školjka*, *vaš bela*, *vegetativni živčani pribor i živčani pribor* (= živčani sustav), *zadnja očna komora*, *zadnji udovi*, *vančelijsko varenje*, *vašice* (biljne, lisne), *zakačaljke*, *zapešće* v. *šačni koren*, *zlatva*, *zubi škrbnjaci*, *zubi raskidači* (= derači), *zvečarka*, *žabe krastavice*, *žarnjače*, *žaočari*, *želudačni*, *žitar*, *žvatati*, *žvatanje*, *žučovod* v. *žučni odvodnik*.

vali hrvatsku jezičnu i pravopisnu samobitnost ili nisu nikad bili tiskani (hrvatski pravopis iz ranih 1950-ih)⁶ ili su završili u tvornicama papira (Hrvatski pravopis Babića, Finke i Moguša iz 1971.), odnosno nisu imali dopusnicu za školsku porabu (Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika iz 1979.).⁷

Međunarodna strukovna i politička javnost na spomenuta je zbivanja gledala kao na nešto samorazumljivo, i inače karakteristično za višenacionalne države u kojima se zameće sukob između brojnijega naroda i brojčano slabijega, kojemu se niječe jezična, kulturna i politička i samobitnost. U pristupu se odveć ne razlikuje ni današnja slavistika, osobito ona s tzv. demokratskoga Zapada, iz SAD-a i Velike Britanije, dapače, ona simpatizira s višedesetljetnim pokušajima zatiranja jezika nekoliko milijuna živućih hrvatskih govornika, a njihov otpor kulturocidu i jezičnomu nasilju proglašava hrvatskim nacionalizmom.

Osnutkom moderne hrvatske države stvoreni su preduvjeti da se u miru i slobodi propitaju i otklone uzroci nesklada između hrvatskoga jezičnoga sustava i njegovih norma naslijedenih iz jugoslavenskoga razdoblja. Zahvaljujući blagodatima demokracije mnogi su se osjetili pozvanima da postave dijagnozu i ponude rješenja, nerijetko amateri, ali i ljudi nečasnih namjera, o kojima se u znanstvenim krugovima nerado govori, a koji u prevratničkim vremenima znaju nanijeti golemu štetu. U javnosti su se predlagali opsegom i dubinom različiti zahvati: od korjenitih u pravopisu, poput vraćanja morfonološkomu načelu, pa do mišljenja kako je bolje ne dirati ništa jer će i onako jezik sam, svojom unutarnjom logikom, s vremenom postaviti sve na svoje mjesto.

Između dviju krajnosti struka je, tj. jezikoslovci okupljeni 1992. u Jezičnom povjerenstvu Matice hrvatske, nakon provedene javne ankete, krenula srednjim putem, tj. raščišćavanjem onih otvorenih pitanja za koja su već u literaturi bila ponuđena prihvatljiva rješenja, pa ih je samo trebalo oživotvoriti.⁸ To se u prvom redu odnosilo na ocjenjivanje funkcionalnosti pisanja dvoglasničkoga fonema /ie/ troslovom *ije* i utvrđivanja njegove fonološke vrijednosti. U hrvatskom bi jezikoslovlju taj fonem zacijelo bio ostao definiran kao dvoglasnik da nije bilo strukovno nekritičkoga prihvaćanja Karadžićeva rješenja na prijelomu stoljeća u liku dvosložnoga troslovačnoga *ije*, što nije odgovaralo hrvatskoj izgovornoj jednosložnoj normi, njezinu bilježenju ni jezikoslovnim opisima.

---

⁶ Po osnutku Hrvatskoga filološkoga društva 1952. pokrenut je rad na hrvatskom pravopisu, ali je po partijskoj direktivi prekinut, a hrvatski jezikoslovci upućeni na izradbu zajedničkoga hrvatsko-srpskoga pravopisa pod beogradskim nadzorom (v. N. Bašić, Novosadski dogovor u kontekstu jugoslavenske jezične politike prve polovice XX. stoljeća, u: Babićev zbornik, Slavonski Brod, 2008.: 215. – 216.).

⁷ V. Greenberg: Jezik i identitet na Balkanu. Raspad srpsko-hrvatskoga, Zagreb, 2005.

⁸ O radu Povjerenstva javnost je potanko obaviještena (v. S. Babić, O pripremama pravopisnih načela. Jezik, Zagreb, 4., str. 97. – 102.).

Trebalo je proći punih stotinu godina da se to pitanje napokon do kraja rasvijetli, jer pokušaji reinterpretacije trojice uglednih jezikoslovaca (Hamma u njegovoj gramatici iz 1967.;⁹ Brozovića u Jeziku, 1972. – 1973.;¹⁰ Raguža također u Jeziku, 1991. – 1992.¹¹) za jugoslavenskoga razdoblja, a na tragu spoznaja velikoga pretходnika (Rešetara u Radu HAZU, 1942.¹²), unatoč dobroj strukovnoj utemeljenosti nisu imali nikakvih praktičnih posljedica, pa su normativni priručnici ostali i dalje nepromijenjeni. Tek je u neovisnoj Hrvatskoj ispravljen izgovor iz dvosložnoga u jednosložni, ali slovopis nije mijenjan jer nije prihvaćen Brozovićeve prijedlog da se vrati stari dvoslov *ie*, pa je ostao troslov *ije*, što nije dobro rješenje. Dvoslovno *ie* nije prihvaćeno zbog stvaranja ozračja u javnosti kako se obnavlja pravopis iz NDH, što je posvemašnja besmislica, jer je riječ o kontinuiranom slovopisu starom nekoliko stoljeća. Druga mogućnost, koja bi, nedvojbeno, to pitanje trajno i jednostavno riješila – pisanje dvoglasnika dvoslovom je – nije u javnosti ozbiljno ni iznesena, pa se o njoj nije ni raspravljalo. Uza sve to ni jezikoslovna interpretacija naravi toga fonema do danas nije zadovoljavajuće riješena. Posljedica je svega istodobno tiskanje strukovnih priručnika s različitim brojem fonema, njihovim različitim nazivima i opisom, što je u prvom redu nedopustivo za školski sustav, a u nejezikoslovno obrazovana građanina stvara osjećaj neugode i odbojnosti prema struci u kojoj se njezini najugledniji članovi ne mogu usuglasiti u osnovnom pitanju koliko fonema ima jezik kojega su oni glavni proučavatelji. Osim toga se i u svjetskim strukovnim krugovima na to gleda prijekim okom, jer se upravo od hrvatskih kroatista očekuje da po naravi svoga posla na takva pitanja prvi daju odgovore.

Fonološka interpretacija suglasničkih skupina /dc/ i /tc/, odnosno /dč/ i /tč/ također nije strukovno usuglašena iako o tom postoji davno napisan dobar članak u kojem se dokazuje da se zubnici u tim položajima izgovaraju pa ih treba pisati (Brozović u Jeziku, 1972. – 1973.).¹³ Jednima je, bez obzira na izgovor, logično i dobro pisati *letci*, da bi se razlikovalo od *ledci*, ali nije dobro *sudci* nego *suci*, jer ne postoji, primjerice, imenica *sudak (= mala posuda), koja bi imala isti zapis u nominativu množine. Mi zapravo ne znamo postoji li ili ne postoji takva imenica, ali pravopis njezino postojanje mora moći predvidjeti, pa je stoga dobro da u njem bude rješenje koje će obuhvatiti i moguće, a ne samo ostvareno. Kako je smisao njegovanja kulture pisanja upravo taj da se jednoznačnost zapisa podigne na najvišu razinu, potrebe

⁹ Kratka gramatika hrvatskosrpskog književnog jezika za strance, Zagreb.

¹⁰ O ortoepskoj vrijednosti dugoga i produženog ijekavskog jata. Jezik, 3., str. 65.–74.; 4., str. 106. – 118.; 5., str. 142. – 149.

¹¹ Jednosložna zamjena dugoga č u hrvatskom jeziku. Jezik, 5., str. 129. – 138.

¹² Izgovor i pisanje praslav. vokala \ u dugim slogovima. Rad HAZU, Zagreb, 273., str. 207. – 225.

¹³ Dentali ispred afrikata: gube li se ili izgovaraju? O jednom starom pravopisnom i ortoepskom pitanju. Jezik, 5., str. 129. – 142.

za takvim razlikama bit će veće što je stil u kojem pišemo zahtjevniji, točnije, apstraktniji. Tako zapravo treba u hrvatskom pravopisu interpretirati zapise tipa *ledci* (< *ledac*) i *letci* (< *letak*); *nadtrčati* i *natrčati*; *listci* (< *listak*) i *lisci* (< *lisac*); *dočetcici* (< *dočetak*) i *dočecici* (< *doček*) *redci* (< *redak*) i *reci* (< *reći*), *ušetati se* i *uzšetati se* itd. Funkcionalnost pravopisa ne smiju dakle ograničavati unaprijed zadani okviri nego pravopisna pravila trebaju biti otvorena pojedinačnoj stvaralačkoj dogradnji i potrebama.

Ozračje u kojem su provedene izmjene u hrvatskom pravopisu polovicom 1990-ih bilo je ispod razine koja jamči strukovnu autonomnost i tolerantnost kada se iznose suprotstavljena mišljenja. Dio medija i neki strukovnjaci posebno su gnjevno dočekali pravopisno vraćanje odvojenoga pisanja niječnice *ne* od glagola *htjeti*: *ne ću* – što je s vremenom postalo pravim ideologemom, simbolom borbe između tobožnjih nazadnjaka i nazovi naprednjaka i kulturnim zrcalom naše sredine. Oni koji su se zauzimali za rastavljeno pisanje *ne ću*, držeći ga dobrim jer je bilo u sustavu već ostvarenoga načelnoga odvojenoga pisanja niječnice od glagola, a u suvremenijoj se hrvatskoj pravopisnoj normi bez ikakvih poteškoća i primjenjivalo sve do Novosadskoga pravopisa 1960., nazivani su nacionalistima, a oni koji su podupirali sastavljeno pisanje: *neću* – bili su valjda internacionalisti. Strukovna interpretacija opravdanosti sastavljenoga pisanja, koju je bio obrazložio S. Ivšić temeljem naglasne raščlambe *neću* < *ne(h)òću*¹⁴ preuzeta je i u suvremene interpretacije bez sagledavanja njezine šire jezične utemeljenosti i suvremene sociolingvističke opravdanosti. Je li niječnica dodana liku (*h*)*oću* ili izravno liku *ću*, tj. je li *ću* nenaglašena ili naglašena, ovisi s koje jezične razine pristupamo. Naime u dijelu je hrvatskih organskih idioma *ću* naglašena,¹⁵ što onda implicira da dio suvremenih hrvatskih govornika vezu *ne* + *ću* doživljava kao *ne* + *glagol*, što onda iz rasprave isključuje dijakroniju i srastanje. Bilo jedno ili drugo, nije vrijedno prolivene žuči, a rastavljeno pisanje pojednostavnjuje pravopisna pravila.

Iz medijske žestine reakcija na provedene pravopisne promjene u Hrvatskom pravopisu Babića, Finke i Moguša nazrijevalo se zapravo nezadovoljstvo jezičnom politikom, koja je uporno pripisivana samovolji pojedinaca a ne demokratskom izboru, iako su pri izradbi pravopisa primijenjena načela koja se u takvim prilikama priznaju i promiču u demokratskim zemljama diljem svijeta. Ta su načela poznata i općeprihvaćena u standardizacijskim postupcima modernoga jezikoslovlja, o njima je dosta pisano i u hrvatskom kontekstu, ali će se ponoviti: uočavanje problema, argumentirani prijedlozi mogućih rješenja, provedba javne ankete o prijedlozima, objavljivanje anketnih rezultata, izradba priručnika prijelazne faze na novim nače-

---

¹⁴ S. Ivšić, Prilog za slavenski akcenat, Rad JAZU, 187. (1911.) : 146.

¹⁵ V. npr. V. Barac i B. Finka, O prikupskim govorima oko Vukove Gorice, Ljetopis JAZU, 71. (1964.) : 323.

lima, koja uključuju i dvostrukosti, i, najposlije, konačan izbor među dvostrukostima. Svi su ti postupci odreda primijenjeni pri izradbi Hrvatskoga pravopisa 1994. i javnosti podastrti (Jezik, 1992. – 1993.).

Uvođenje skupine *rje* u kratkim slogovima namjesto dotadašnje *re* (*strjelica*, *pogrješka*, *sprječavati*, *vrjedniji*) i konačna odluka da se normativno propišu pretežno *rje* likovi ide u red onih normativnih zahvata koji približuju ostvareni jezik matičnomu sustavu, predmnijevajući iz dijela pokazatelja njegov budući razvitak. U ovom su slučaju pokazatelji bili govorno ostvarivanje *rje* likova u kratkim slogovima i u pojedinačnim primjerima usuprot propisanoj i nadziranoj normi (*ogrjev*, *starješina*, *pogrješka*) i u sustavnim kategorijama u glagola na *-jeti* koji znače „bivati kakvim“ ili „postajati kakvim“ (*modrjeti*, *starjeti*, *zakorjeti se*) i u učestalih glagola tipa *iskorjenjivati*, *istrjebljivati*, *sprječavati*, *razrjeđivati* te u stupnjevanju pridjeva (*grješniji*, *vrjedniji*, *trjezniji*). Sve su navedene pojave zapravo u skladu sa zakonitošću da se *ije* u kratkom slogu krati u *je*, neovisno o suglasniku ispred *ije* te se u govoru spontano ostvaruju. Oспорavanje njihove normativnosti teom „ako *sprječavanje*, onda i *vrjemena*“, ide u red neodgovornih izjava onih koji istodobno u svojim pravopisima uz likove *odio* (= odjel) i *razdio* (= razdjel) ne normiraju *so*, *vo*, *soko* tvrdeći kako se „ponekad“ *-l* na kraju osnove ili sloga smjenjuje s *-o*.¹⁶ Ako „ponekad“ vrijedi pri normiranju alternacijue *-l/-o*, onda vrijedi i za sve druge alternacije. Istodobno onima koji ostvaruju apsolutni sustav, to se ne smije priječiti.

Unatoč javnoj potpori provedenim promjenama, nestručni osporavatelji Hrvatskoga pravopisa Babića, Finke i Moguša, tvrde da je riječ o anakronu djelu, koje jedva da ima veze s hrvatskom jezičnom zbiljom, a koje bi htjelo hrvatski jezik vratiti u 19. stoljeće. Čak tvrde da mu je jedina briga i zadatak smišljati nove riječi i oblike ne bi li se povećao broj razlika prema srodnom srpskom jeziku.¹⁷ Dakako da je riječ o pokušaju ozloglašenja bez utemeljenja u zbilji, što je jedan od suautora, S. Babić, i pokazao u raščlambi baštinjene i suvremene građe u knjizi *Temelji Hrvatskomu pravopisu* (Zagreb, 2005.).

Nastavit će se u sljedećem broju

¹⁶ V. Anić i J. Silić, *Pravopis hrvatskoga jezika*, Zagreb, 2001.: 132.

¹⁷ Opširnije o polemici i govoru mržnje koji je u njoj izbijao v. : S. Babić, N. Bašić, S. Ham: *Pravopisni rat*. Komentirana bibliografija publicističkih članaka o hrvatskom pravopisu objavljenih u 2000. i 2001. godini. *Jezik*, 2004., 3.: 93. – 115.; 4.: 130. – 153.; 5.: 181. – 191.; 2005., 1.: 22. – 30.; 2.: 61. – 65.; 3.: 103. – 109., 4.: 139. – 148.